

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет економіки та управління

Кафедра управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи
_____ О.Б. Жильцов
_____ 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ ТА ЕЛЕКТРОННА ДЕРЖАВА
для студентів

спеціальність	281 «Публічне управління та адміністрування»
освітнього рівня	другий (магістерський)
освітньої програми	281.00.01 Державне управління

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307935
Програма № 2952/25
Навчальний відділ моніторингу якості освіти
Григорук
(підпис) _____ (прізвище, ініціали)
" _____ » 20 25 р.

Київ - 2025

Розробники:

Марухленко Оксана В'ячеславівна, доктор наук з державного управління, завідувач кафедри управління Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

Марухленко Оксана В'ячеславівна, доктор наук з державного управління, завідувач кафедри управління Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри управління Факультету економіки та управління

Протокол від «27» січня 2025 р. № 1

Завідувач кафедри _____ _____ Оксана МАРУХЛЕНКО

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми «Державне управління»)

«27» січня 2025 р.

Керівник освітньої програми _____ _____ Оксана МАРУХЛЕНКО

Робочу програму перевірено

«28» січня 2025 р.

Заступник директора/декана _____ _____ Оксана КАЗАК

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «____» 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «____» 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «____» 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «____» 20__ р., протокол № _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	-	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	-	українська
Загальний обсяг кредитів / годин	-	5 / 150
Курс	-	2
Семестр	-	3
Кількість змістових модулів з розподілом	-	5
Обсяг кредитів	-	5
Обсяг годин, в тому числі:	-	150
Аудиторні	-	20
Модульний контроль	-	10
Семестровий контроль	-	-
Самостійна робота	-	120
Форма семестрового контролю	-	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів знань, навичок і компетенцій, потрібних для розуміння концепцій, принципів і механізмів функціонування електронної демократії та електронного урядування, а також їх впровадження в процеси демократичного управління, взаємодії громадян з державними органами та побудови прозорого, підзвітного та ефективного державного управління в цифрову епоху.

Завданням навчальної дисципліни є формування наступних *компетентностей*:

ЗК03. Здатність розробляти та управляти проєктами.

ЗК04. Здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.

СК02. Здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.

СК03. Здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування.

СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.

СК10. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

3. Результати навчання за дисципліною

Дисципліна «Електронна демократія та електронна держава» спрямована на ознайомлення студентів із базовими поняттями, моделями та принципами електронної демократії та електронного урядування, що сприяють цифровій трансформації державного управління; розвиток навичок роботи з електронними інструментами (вивчення платформи, сервісів і технологій для взаємодії громадян з державними органами, залучення до демократичних процесів і прийняття рішень); ознайомлення з міжнародним досвідом (аналіз прикладів впровадження електронної демократії та електронного урядування в різних країнах для адаптації успішних практик у національному контексті); формування компетенцій у сфері цифрової трансформації (навчання студентів використовувати ефективні цифрові технології для підвищення прозорості, підзвітності та інноваційності державного управління); сприяння активному громадянству (формування у студентів активної позиції щодо участі в демократичних процесах через використання електронних інструментів, таких як електронні петиції, опитування, платформи для голосування тощо). Ця дисципліна спрямована на підготовку фахівців, здатних використовувати сучасні цифрові технології для впровадження принципів відкритості, участі громадян та ефективності у сфері публічного управління.

До результатів вивчення навчальної дисципліни «Електронна демократія та електронна держава» відносяться наступні:

ПРН04. Використовувати сучасні статистичні методи, моделі, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язання складних задач публічного управління та адміністрування.

ПРН05. Визначати пріоритетні напрями впровадження електронного урядування та розвитку електронної демократії.

ПРН06. Здійснювати ефективне управління інноваціями, ресурсами, ризиками, проєктами, змінами, якістю, застосовувати сучасні моделі, підходи та технології, міжнародний досвід при проєктуванні та реорганізації управлінських та загально-організаційних структур.

ПРН08. Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.

ПРН11. Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні

законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні та екологічні наслідки варіантів рішень.

3. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назва змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт						
		Усього	Аудиторна					Самостійна робота студентів
			Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Модульний контроль	
Змістовий модуль 1. Основи електронної демократії та її інструменти								
1.	Тема 1. Поняття, концепції та інструменти електронної демократії	4	2	-	2		2	60
2.	Тема 2. Міжнародний досвід впровадження електронної демократії	6	2		4		2	
Разом		74	4	-	6		4	60
Змістовний модуль 2. Електронна держава: теоретичні основи, технології та виклики								
3.	Тема 3. Концепція та інструменти електронної держави	4	2	-	2			60
4.	Тема 4. Технології, що забезпечують функціонування електронної держави	2	-	-	2		2	
5.	Тема 5. Виклики електронного урядування	2	-	-	2		2	
6.	Тема 6. Міжнародний досвід електронного урядування	2	-	-	2		2	
Разом		76	2	-	8		6	60
Всього		150	6	-	14		10	120

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Основи електронної демократії та її інструменти

Тема 1. Поняття, концепції та інструменти електронної демократії

Тема охоплює теоретичні та практичні аспекти цифрової трансформації демократичних процесів у сучасному суспільстві. Електронна демократія розглядається як форма демократичного управління, яка використовує цифрові технології для залучення громадян до участі в прийнятті рішень, забезпечення прозорості та підвищення ефективності діяльності органів державної влади. У межах цієї теми вивчаються ключові концепції електронної демократії, зокрема її принципи, цілі та значення для розвитку громадянського суспільства.

Окрему увагу приділено інструментам електронної демократії, таким як електронні петиції, онлайн-голосування, консультації та громадські обговорення, які сприяють активній участі громадян у державному управлінні. Розглядається роль соціальної мережі та інших цифрових платформ як каналів для відкритого діалогу між владою та суспільством.

Значне місце відведено розгляду переваг електронної демократії, таких як підвищення прозорості, доступності та оперативності демократичних процесів, а також викликів, серед яких цифрова нерівність, ризики дезінформації та кібербезпеки. У межах теми аналізується вплив електронної демократії на суспільні процеси, довіру до державних інституцій та участь громадян у прийнятих рішеннях.

Вивчення цієї теми забезпечує формування у студентів розуміння теоретичних основ електронної демократії та дає практичні знання для використання її інструментів у професійній діяльності та громадянській активності.

Тема 2. Міжнародний досвід впровадження електронної демократії

Тема присвячена аналізу успішних практик застосування цифрових технологій у демократичних процесах у різних країнах світу. Розглядаються підходи до впровадження електронної демократії в країнах Європейського Союзу, США, Канаді, а також приклади Азії, які демонструють інноваційні рішення в цій сфері. Особливо увага приділяється моделям електронної демократії, що забезпечує залучення громадян до прийняття рішень, підвищення прозорості влади та розвитку громадянського суспільства.

У межах теми вивчаються конкретні інструменти електронної демократії, такі як електронні петиції, платформи для громадських консультацій, онлайн-голосування та системи електронного документообігу. Розглядаються успішні кейси, які показують, як цифрові технології сприяють підвищенню ефективності демократичних процесів, зокрема в Естонії, яка є визнаним лідером у сфері електронного урядування.

Тема також охоплює політику аналізу, спрямовану на подолання цифрової нерівності, забезпечення доступу до технологій для всіх верств населення, а також захист персональних даних і кібербезпеку. Вивчається роль

міжнародних організацій, таких як Європейський Союз, ООН та інші, у підтримці та розширенні електронної демократії на глобальному рівні.

Окремий акцент зроблено на порівнянні міжнародного досвіду з українською практикою впровадження електронної демократії, аналізі досягнень та визначених шляхів для подальшого вдосконалення.

Вивчення цієї теми дозволяє студентам зрозуміти, як електронна демократія адаптується до різних соціально-економічних умов, визначити найкращі практики, які можна інтегрувати в національний контекст, та оцінити її вплив на розвиток демократичних процесів у світі.

Змістовний модуль 2.

Електронна держава: теоретичні основи, технології та виклики

Тема 3. Концепція та інструменти електронної держави

Тема розкриває основні підходи до створення та функціонування електронної держави як сучасної моделі організації державного управління, яка базується на цифрових технологіях. Електронна держава розглядається як система, що забезпечує доступність, прозорість та ефективність державних послуг, сприяючи покращенню взаємодії між громадянами, бізнесом та органами влади.

У межах теми вивчаються теоретичні основи електронної держави, включаючи її цілі, принципи, структуру та моделі функціонування. Особливо це стосується розгляду інструментів електронного урядування, таких як електронні сервіси для громадян (наприклад, системи електронного документообігу, реєстри, портали державних послуг), платформи для учасників у процесі ухвалення рішень, а також системи моніторингу та оцінки державних органів.

Тема також охоплює сучасні технології, що забезпечують функціонування електронної держави, зокрема блокчейн, штучний інтелект, потужні дані та системи захисту інформації. Особливо увага приділяється питанням кібербезпеки, яка є невід'ємною частиною електронного управління, та проблемам цифрової нерівності, які впливають на доступ громадян до електронних послуг.

Вивчення цієї теми дозволяє студентам зрозуміти роль електронної держави в модернізації державного управління, опанувати інструменти, витрати на роботу у сфері цифрових технологій, та оцінити вплив електронного урядування на економічний і соціальний розвиток суспільства.

Тема 4. Технології, що забезпечують функціонування електронної держави

Тема охоплює аналіз сучасних цифрових рішень і технологій, які є основою для побудови та ефективного функціонування електронного урядування. Розглядаються технічні, інфраструктурні та інноваційні технології, що забезпечують доступність, прозорість та безпеку електронних державних сервісів.

Ключова увага приділяється вивченню базових технологій, таких як інфраструктура відкритих даних, системи електронного документообігу,

автоматизовані реєстри та електронні портали надання послуг. Особливий акцент зроблено на використанні інноваційних рішень, зокрема штучного інтелекту (AI), великих даних (Big Data), хмарних обчислень і блокчейну, які дозволяють автоматизувати процеси, підвищити їх ефективність та мінімізувати людський фактор.

Окремо розглядається питання кібербезпеки, яке є критичним у контексті захисту персональних даних громадян, державної інформації та забезпечення стійкості електронної інфраструктури. Аналізуються технологічні рішення для запобігання кіберзагрозам, їх виявлення та реагування.

Значну увагу приділено питанням інтеграції сучасних технологій у національний контекст. Відкриваються можливості адаптації інновацій до українських реалій, зокрема їх впровадження через систему «Дія» та інші цифрові сервіси.

Вивчення цієї теми забезпечує студентів знаннями про ключові технології, що забезпечують роботу електронної держави, формує практичні навички їх аналізу та розуміння перспектив використання для модернізації державного управління.

Тема 5. Виклики електронного урядування

Тема присвячена аналізу ключових проблем і бар'єрів, які виникають у процесі впровадження та розвитку електронного урядування в сучасних державах. Розглядаються технічні, соціальні, правові та економічні аспекти, які впливають на ефективність цифровізації державного управління.

Вивчення цієї теми дає можливість студентам усвідомити ефективність використання електронного урядування, оцінити його ризики та розробити підходи до їх мінімізації. Це полегшує формування у студентів навичок стратегічного мислення та аналізу, що є важливими для роботи у сфері цифрового управління державою.

Тема 6. Міжнародний досвід електронного урядування

Тема присвячена аналізу успішних практик впровадження електронного урядування в різних країнах світу та вивченню можливостей адаптації цих практик до національного контексту. Розглядаються моделі та стратегії цифрової трансформації державного управління, які забезпечують прозорість, ефективність і підзвітність органів влади, а також сприяють активному залученню громадян до управлінських процесів.

Ця тема дозволяє студентам усвідомити, як ефективно функціонує електронне урядування у світі, визначити найкращі практики, які можна адаптувати до українських реалій, та оцінити їх вплив на розвиток державного управління, економіки та суспільства. Завдяки вивченню міжнародного досвіду студенти отримують знання, необхідні для проектування та впровадження інноваційних рішень у сфері електронного урядування.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Електронна демократія та електронна держава» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

Вид роботи	Максимальна кількість балів за один вид роботи	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
1. Відвідування лекцій	1	2	2	1	1
2. Відвідування практичних	1	3	3	4	4
3. Робота на практичному занятті	10	3	30	4	40
6. Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5
7. Виконання модульної роботи	25	2	50	3	75
8. Виконання ІНДЗ	-				
Разом			90		125
Максимальна кількість балів	215				
Розрахунок коефіцієнта	2,15				

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

№ з/м	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин/Бали
Модуль 1.	1: Аналіз кейсів електронної демократії Завдання: 1. Дослідити приклади впровадження електронних петицій, громадських консультацій або онлайн-голосів у конкретних країнах (наприклад, Естонія, Велика Британія, Україна). 2. Підготувати короткий звіт (до 2 сторінок), у якому: – Описати ключові аспекти (мета, процес, результат). – Проаналізувати переваги та виклики впровадження інструментів електронної демократії.	60/5

	– Запропонувати рекомендації для їх покращення. 2: Розробка концепції електронної ініціативи Завдання: 1. Розробити концепцію власного проєкту електронної ініціативи (наприклад, онлайн-платформу для громадських обговорень). 2. Описати: – Мету і цільову аудиторію. – Функціонування платформи (основні можливості). – Очікувані результати від впровадження.	
Всього		60/5
Модуль 2	1: Аналіз електронних сервісів Завдання: 1. Дослідити електронні сервіси в Україні, наприклад, «Дія». 2. У звіті (до 2 сторінок) описати: – Основний функціональний і цільовий аудиторний сервіс. – Як він допомагає прозорості та ефективності державного управління. – Виклики, з якими стикаються користувачі, та запропонувати шляхи їх подолання. 2: Оцінка міжнародного досвіду електронного урядування Завдання: 1. Обрати одну країну-лідера у впровадженні електронного урядування (наприклад, Естонія чи Сінгапур). 2. Підготувати аналітичну довідку (до 2 сторінок), у якій: – Описати основні досягнення країни у сфері електронного урядування. – Виділити успішні інструменти та технології, які можна адаптувати для України. – Зазначити, як ці інструменти вирішують соціальні або управлінські проблеми.	60/5
Всього		60/5
Усього		120/10

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль є складовою поточного контролю і здійснюється в формі виконання студентом модульної контрольної роботи (у вигляді комп'ютерного тестування) згідно затвердженого графіку. Кількість модульних контрольних – 5. Максимальний бал модульного контролю складає 25.

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого, відповідно, перевіряється під час модульного контролю.

Модульний контроль проводиться у формі комп'ютерного тестування та передбачає відповіді на тестові завдання різного рівня складності.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

За кожен вірну відповідь на тестове завдання нараховується 1 балл. Кількість тестових завдань – 25

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Формою проведення семестрового контролю є залік. Результати заліку виставляються за 100-бальною системою на основі накопичених балів за різні види робіт: відвідування лекцій та практичних занять (4%), активна участь на практичному занятті (24%), виконання завдань для самостійної роботи (12%), виконання модульних контрольних робіт (60%). Оголошення результатів відбувається на останньому практичному занятті та фіксується в журналі оцінок електронного навчального курсу.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Що таке електронна демократія? Визначення та ключові принципи.
2. Які основні моделі електронної демократії ви знаєте?
3. Охарактеризуйте основні інструменти електронної демократії.
4. Як електронні петиції сприяють залученню громадян до демократичних процесів?
5. Роль соціальних мереж у розвитку електронної демократії.
6. Які переваги та ризики пов'язані з впровадженням онлайн-голосування?
7. Як громадські консультації впливають на прийняття рішень органами влади?
8. Дайте характеристику міжнародного досвіду впровадження електронної демократії (на прикладі однієї країни).
9. Які проблеми можуть виникнути при використанні інструментів електронної демократії в Україні?
10. Як цифрові технології впливають на прозорість та підзвітність влади?
11. Що таке електронна держава? Основні принципи та цілі.
12. Які моделі електронного урядування існують у світі?
13. Розкрийте поняття електронних державних послуг. Наведіть приклади.
14. Які технології забезпечують функціонування електронної держави?
15. Охарактеризуйте роль платформи «Дія» у цифровій трансформації державного управління в Україні.
16. Як забезпечується кібербезпека в системах електронного урядування?
17. Які переваги надає використання блокчейну в електронному урядуванні?
18. Як штучний інтелект сприяє підвищенню ефективності державного управління?
19. Визначте основні ризики цифрової нерівності у впровадженні електронного урядування.
20. Дайте характеристику міжнародного досвіду впровадження електронної держави (на прикладі однієї країни).
21. Як електронна демократія та електронна держава взаємодіють у сучасному суспільстві?
22. Які соціальні та економічні виклики виникають при впровадженні електронного урядування?

23. Чому важливо враховувати міжнародний досвід при розробці систем електронного урядування в Україні?

24. Як впровадження електронного урядування сприяє досягненню сталого розвитку?

25. Які заходи необхідно вжити для подолання проблем цифрової нерівності в електронній демократії та електронній державі?

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 - 100 балів	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни
«Електронна демократія та електронна держава»
Разом: 150 год., лекції – 6 год., практичні – 14 год., модульний контроль – 10 год.,
самостійна робота – 120 год., підсумковий контроль – залік

Модулі	Змістовий модуль І		Змістовий модуль ІІ			
Назва модуля	Основи електронної демократії та її інструменти		Електронна держава: теоретичні основи, технології та виклики			
Кількість балів за модуль	90		125			
Лекції	1	2	3	4	5	6
Теми лекцій	Тема 1. Поняття, концепції та інструменти електронної демократії	Тема 2. Міжнародний досвід впровадження електронної демократії	Тема 3. Концепція та інструменти електронної держави			
Теми практичних занять	Тема 1. Поняття, концепції та інструменти електронної демократії (2 год.)	Тема 2. Міжнародний досвід впровадження електронної демократії (4 год.)	Тема 3. Концепція та інструменти електронної держави (2 год.)	Тема 4. Технології, що забезпечують функціонування електронної держави (2 год.)	Тема 5. Виклики електронного урядування (2 год.)	Тема 6. Міжнародний досвід електронного урядування (2 год.)
Самостійна робота	5		5			
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 і 2 (50 балів)		Модульна контрольна робота 3, 4, 5 (75 балів)			
Загальна кількість балів	215					
Ваговий коефіцієнт	2,15					
Підсумковий контроль	Залік					

8. Рекомендовані джерела

Основна

1. Демократія: від теорії до практики. Підручник курсу / Грір Берроуз; пер. з англ. Ірина Бабаніна. Міжнародна фундація виборчих систем, 2018. 284 с.
2. Доморослий В. І. Основи демократії: навчальний посібник. Умань : ВВЦ «Візаві», 2021. 158 с.
3. Сучасні політичні процеси : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти / уклад.: Л. Кормич, І. Милосердна, А. Прохоренко ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2023. 58 с.

Додаткова:

1. Бойчук М. Основні форми демократії: український контекст. *Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часопис*. 2011. № 3. С. 14–20.
2. Бортніков В. І. Політична участь і демократія: українські реалії. Луцьк : Вежа, 2007. 520 с.
3. Головатий М. Ф. Демократія: історія, теорія, практика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та аспірантів-політологів. Київ : ДП "Вид. дім "Персонал", 2011. 230 с.
3. Даль Р. Поліархія. Участь у політичному житті та опозиція. Харків : Каравела, 2002. 214 с.
4. Демократія : Антологія / Упоряд. О. Проценко. Київ : Смолоскип, 2005. 1108 с.
5. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. Частина 3: Електронна демократія: основи та стратегії реалізації / [Н.В. Грицяк, А.І. Семенченко, І.Б. Жилияєв]. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 84 с.
5. Кобута Л. П. Історія та теорія демократії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Політологія». Івано-Франківськ : ПП Курилюк В.Д., 2010. 62 с.
- Ситник Г. П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України. Київ : НАДУ, 2010. 328 с.
6. Кожемякіна О.М. Влада довіри як легітимація порядності та компетентності. *Практична філософія*. №1. 2015 (№55). С. 8-13.
7. Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Монографія. Львів: Червона Калина, 2002.
6. Кормич Л. І., Польовий М. А. Світовий політичний процес: глобальний та національний вимір: навчальний посібник. Одеса: Фенікс, 2017. 240 с.
8. Мальована Ю. Г., Руднєва А. О. Вплив глобалізаційних процесів на формування інформаційної політики держави. *Феномен пропаганди та антипропаганди у сучасному світі: історико-політологічний дискурс* / за загальною редакцією Васильчук Г. М., Маклюк О. М. Запоріжжя : Інтер-М. 2018 С. 45-57.

9. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Третє видання, оновлене і доповнене / За заг. ред. А. Ф. Колодій. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.
10. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: навч. посіб. / О.В. Філонов, В.М. Субботін, В.В. Пашутін, І.Я. Тодоров. 2-ге вид., виправл. Київ : Знання, 2008. 215 с.
7. Розумний М. Побудова демократії в Україні: основні протиріччя. *Studia Politologica Ucraino-Polona* : щоріч. журн. з політ. наук / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Пол. акад. наук і мистецтв, Польське наук. т-во у Житомирі. 2017. Вип. 7. Житомир, Київ, Краків : Євенок О. О. С. 201–212.
11. Шляхтун П. П. Політологія : історія та теорія : підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 470 с.
12. Dahl Robert. A Preface to Democratic Theory. Chicago : University of Chicago Press, 2006.
13. Democratic transit in terms of security and development: Ukrainian and foreign experience: collective monograph / ed. by L.I. Kormych, Lviv-Torun: Liha-Pres, 2019. 296 p.
14. Lijphart Arend Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries. 2nd ed. New Haven&London : Yale University Press, 2012. 349 p.
15. Measuring the Information Society. International Telecommunication Union. Geneva, Switzerland, 2013. 254 p.
16. Rheingold H. Smart Mobs : The Next Social Revolution. Cambridge, 2002. 266 p.
17. State and Law in the Context of Globalization: Realities and Prospects. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2019. 176 p.

Посилання **на** **ЕНК:**
<https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=29137>